

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

МАТЕРІАЛИ

XI Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

ОСВІТА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

ОДЕСА-2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

**кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної
діяльності**

М А Т Е Р І А Л И

XI Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

ОСВІТА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

(Одеса, 20-21 квітня 2023 року)

Одеса -2023

УДК: 37+316.61

Освіта та соціалізація особистості. *XI Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених* (Одеса, 20-21 квітня 2023 р.) 103 с.

Рецензенти:

Бойко Анжела Іванівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософських і політичних наук Черкаського державного технологічного університету

Халапсис Олексій Владиславович - доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Дніпровського державного університету внутрішніх справ.

Збірник матеріалів Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Освіта та соціалізація особистості» вміщує матеріали, які досліджують освіту ХХІ століття, інновації та перспективи розвитку; стан та проблеми реформування системи української освіти; філософію освіти перед викликами сучасності; молодь в освітньому просторі: механізми соціалізації та самореалізації; соціальну адаптацію особистості в умовах суспільних трансформацій; ціннісні орієнтири та культурні практики особистості в українському суспільстві та розглядаються девіації та суспільні рухи у соціальному просторі сучасної України. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, здобувачів освіти.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Список використаних джерел

1. Аксьонова В.І. Морально-естетичні аспекти формування професійної культури курсантів в моделях вищого навчального закладу. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. Кіровоград: Державний педагогічний університет імені В.К. Винниченка. Вип. 40. 2001. С. 188-196.
2. Аксьонова В.І. Етико-естетична культура, як складова професійної підготовки операторів особливо складних систем управління. *Філософія науки, техніки та архітектури. Постмодерний проект*. Кол. моногр. / За ред. д-ра філос. наук, проф. В. А. Рижка. Київ: Вид. Київ. ун-ту будівництва і архітектури, 2002. С. 181-187.
3. Аксьонова В. І. Актуалізація проблеми професійної культури в контексті філософії освіти. *Філософські пошуки*, Вип.. XXXVIII. Львів-Одеса: Центр Європи, 2008. С.146-156.
4. Аксьонова В. І. Культурна дифузія і акультурація в контексті розвитку комунікативної парадигми глобалізації та інформаційного суспільства. *Гілея: науковий вісник*. Зб. наук. пр. / Гол. ред. д. філос. н., проф. В.М. Вашкевич. Київ, 2012. Випуск 56 (№ 1). С. 256-264.
5. Аксьонова В. І. Антропологічні виміри комунікативно-інформаційного усвідомлення сенсу буття. Антропологічні виміри філософських досліджень. Зб. наук. пр. Дніпропетровськ, 2013. №3. С.7 – 13.
6. Аксьонова В.І. Парадигми філософії освіти. Український вимір. *Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції «Освіта та соціалізація особистості»*. Одеса - Дніпро, 2015. С.46-48.
7. Борінштейн Є.Р. Соціокультурна толерантність у сучасному українському суспільстві. *Глобальні проблеми сучасності у контексті історико-філософського знання*. Одеса: ДЗ «ПНПУ імені К.Д.Ушинського», 2016. С.13-27.
8. Борінштейн Є.Р. Молодіжна культура і субкультура як фактор соціокультурної модернізації і постмодернізації. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2005. №2(30). С. 18-24.

Арапакі Марина Володимирівна, викладач кафедри мовної підготовки,
Одеський державний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМА РОЗУМІННЯ СОЦІАЛЬНОГО ТА КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ СУСПІЛЬСТВА У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ МАРГІНАЛЬНОСТІ

Вступ. Аналізуючи культурну маргінальність як соціальне явище, зазначимо, що форма формується у соціальному просторі конкретного суспільства. В контексті даного дослідження під соціальним простором

розуміємо відтворення певної системи соціокультурних відносин та результатів культурної діяльності в процесі соціальної взаємодії. На певному шаблі розвитку культури в давніх міфологічних, релігійних і філософських системах, вони розглядалися як невід'ємні онтологічні атрибути світу, які перебувають у нерозривному зв'язку з проблемою буття. У систему вимірювання просторових структур буття входять цінності і ціннісні орієнтації, які складають ідентифікаційний простір людини. Саме тому розуміння соціального простору у контексті аналізу культурної маргінальності здійснюється крізь призму особистості, що обумовлено внутрішньою культурою і смислотворючими конструктами, які їй притаманні. Цей простір наповнений смисловим змістом, який виражається в образах, знаках, символах. В основі проявів культурної маргінальності у соціальному просторі лежить самість як квінтесенція особистості.

Мета та завдання. Мета та завдання даної роботи розглянути соціальний простір, який також формується як взаємозв'язок, який встановлюється між людиною та соціальними об'єктами.

Методи дослідження. В якості загальної методологічної основи даної роботи використовувався соціальний простір як онтологічне ціле, яке може формуватися тільки у межах, що задаються соціальністю простору як гносеологічного цілого. Соціальність визначає просторові межі, у яких розвиваються певні соціокультурні процеси та культурна маргінальність зокрема. Виявлення специфічних властивостей соціального простору дозволяє виявити загальні соціальні характеристики людської життєдіяльності її певну автономність, свободу, екзистенційні конструкти та інші складові, які безпосередньо пов'язані з необхідністю знаходження конструктивних шляхів розвитку сучасного соціокультурного процесу.

Викладення основного матеріалу.

Культурний простір є невід'ємною складовою простору соціального та у контексті аналізу культурної маргінальності є провідним до розуміння її проявів у просторі соціальному. Він може бути визначений як одна з форм побутування і втілення культури як складної динамічної система, яка постійно змінюється, оскільки, з одного боку, вона сама виробляє нові цінності, знаки і символи, а з іншого – наповнюється, взаємозбагачується надбаннями інших культур. Чим більш відкритим є культурний простір, тим більше він стимулює до культурних інновацій, реального діалогу та полілогу культур.

Водночас це питання розкриває важливість соціальної комунікації відповідно до структури соціального простору суспільства, позаяк сама культура є наслідком інтеракцій людей, які спільно розбудовують і покращують умови свого існування у межах відповідних територіально-просторових кордонів. Тим паче, що сьогодні вже ні в кого не викликає заперечень висловлена ще в середині ХХ ст. думка засновника структурної антропології К. Леві-Строса, що у соціальних науках відбудеться «коперникова революція», відповідно до якої суспільство в цілому буде інтерпретуватися через використання теорії комунікації [1]. Аналізуючи культурний простір крізь

призму техно-інформаційного контексту, особливу увагу звернемо на вплив інформатизації та віртуалізації як глобальних процесів у сучасному суспільстві, відповідно до яких суспільство розуміється як мережа комунікацій, що створюють додаткові можливості для самоопису суспільства і його самовідтворення.

Говорячи про поняття «культурний простір», погоджуємося із визначенням Олійник О. про те, що «це складний динамічний багатофункціональний часово-просторовий континуум, основною структурною і системоформуючого складника якого є діяльність людини на матеріальному, фізичному та духовному рівнях. Тому це не абстрактна категорія, а життєвий простір існування людини, наповнений, окрім матеріальних, і артефактами ментально-психічного характеру, які викликають певні емоційні переживання та відчуття» [2]. Відповідно до цієї точки зору, сучасне суспільство постає як відповідне культурне і комунікативне середовище існування людини.

Апелюючи до одного із видатних дослідників культури О. Шпенглера зазначимо, що соціальний простір як місце відтворення культури стає одним із головних методологічних інструментів для розуміння сутності культури. Він орієнтувався на глибинні механізми формування морфології культури, в результаті чого простір стає «знаком і виразом самого життя, найпершим і найпотужнішим з усіх її символів» [3]. Шпенглер виділяв для людини два світи – внутрішній і зовнішній, які втілюються в поняттях душа та світ. У формуванні цієї опозиції Шпенглер виявляє градації, відповідні рівням розвитку духовності. Тим самим, просторовість у трактуванні Шпенглера перетворюється в об'єктивний критерій розвитку людини. Дуалізм душі та світу знаходить вираз через опозицію суб'єкта і об'єкта. Її Шпенглер називав елементарною структурою, неприпустимою понятійному розчленуванню і вважав, що суб'єкт і об'єкт постійно співіснують один з одним, виступаючи як цілісна єдність: «Усі мікрокосмічні істоти, незмінно, знову і знову утворюють живі масові єдності, істоти більш високого порядку, повільно дозрівають або утворюються раптово, з усіма почуттями і пристрастями одиничної істоти...» [3].

Автор теорії мозаїчної культури А. Моля характеризує культурний простір як протяжність, в якій поширюється і функціонує культурна інформація, і виокремлює в ньому кілька рівнів: 1) «пам'ять світу» – вся інформація, накопичена людством протягом історії; 2) культура колективу, соціальної групи, суспільства; 3) культура індивіда. Отже, у концепції А. Моля культурний простір – це комунікативний процес, в якому забезпечено передачу знань від колективного рівня до індивідуального.

Одним з найважливіших дослідницьких ракурсів соціального й культурного простору суспільства, відповідно до теорії Ю. Лотмана, є комунікація та комунікативний контекст культури як форми суспільного буття, тобто «Комунікативний акт стає реалізацією ставлення «Я до «Іншого» в рамках соціальності» .

У той самий час комунікативні процеси конкретизуються залежно від того чи іншого етнокультурного контексту чи галузі культури. Важливим є питання, наскільки міжкультурне спілкування зачіпає чи змінює образ кожного з учасників комунікативної дії.

Визначаючи поняття «культура», ми долучаємося до думки Копієвської О., що «її трактування як особливої програми соціальної поведінки, взаємодії та комунікації людей, що задає цій взаємодії упорядкованого і конструктивного характеру і забезпечує цю сферу соціально–культурного життя продуктами спеціальної діяльності, що визначається як «символічне виробництво», в його інтелектуальних, мистецьких, релігійних, етнографічних та інших формах» [4]. Спираючись на це визначення, бачимо роль культурної маргінальності як інструменту відтворення певного світогляду та реалізації культурних потреб особистості або соціальної групи.

Результати дослідження

До смислового наповнення культури належать і знаки, які мають матеріальне вираження, як-то: слово, річ, малюнок, текст та ін., які, володіючи певним змістом, слугують розумінню концептуальної сутності культури. Різноманітність знаків і знакових систем зумовлена пізнавальною діяльністю людини, необхідністю фіксувати отримані знання і передавати їх наступним поколінням. Тобто культура – це складна інформаційна знаково-символічна система, яка за допомогою спеціальних програм диктує певну модель поведінки людині, формуючи при цьому своєрідні закони суспільства, а також створює нові художні твори. На думку Бенклера Й., знакові системи, які існують в культурі та визначаються як домінуючі, у підсумку і створюють «культурний простір», який відрізняється від матеріально-фізичного і має свої закони існування, власне буття: «Навіть найпростіше інтуїтивне уявлення про те. Що таке культура, інтерпретувало б її як загальну структуру, як результат соціального процесу, що передує будь-якому індивідові та частково структурує його» згідно його концепції, культура у соціальному просторі сучасного суспільства являє собою своєрідну комунікативну платформу задля вирішення непримиренних розбіжностей, місце для полілогу, де суспільство може визначити певні правила суспільної життєдіяльності.

Резюме

Саме відповідного до смислового наповнення соціального простору суспільства та культури, культурна маргінальність є суб'єктивним баченням та інтерпретацією моральних норм, культурних цінностей та соціальної поведінки, які конкретні особистості або групи бажають втілити у соціальне буття.

Висновки

По-перше, соціальний простір є невід'ємною умовою функціонування культури як складової суспільства. По-друге, саме особливості соціального простору зумовлюють специфіку відтворення культури та культурних продуктів. По-третє, техно-інформаційна спрямованість сучасного цивілізаційного процесу визначає особливості культури сучасного суспільства

та відповідно проявів культурної маргінальності, що більш детально буде проаналізовано у наступному підрозділі.

Список використаних джерел

1. Lévi-Strauss C. *Structural Anthropology*. New York: Inc. Publishers, 1958. 410 p., с. 95
2. Олійник О. Культурний простір, комунікація, місто: співвідношення понять. *Культура і мистецтво у сучасному світі*. Вип. 20. 2019. с. 169-177, с.171
3. Spengler, Oswald. *The Decline of the West*. Ed. Arthur Helps, and Helmut Werner. Trans. Charles F. Atkinson. Preface Hughes, H. Stuart. New York: Oxford UP, 1991, с. 36
- Spengler, Oswald. *The Decline of the West*. Ed. Arthur Helps, and Helmut Werner. Trans. Charles F. Atkinson. Preface Hughes, H. Stuart. New York: Oxford UP, 1991, с. 22.
4. Копієвська О. Рефлексія як метод наукового осмислення культурних трансформацій. *Питання духовної культури. Культурологія*. С.148-152. с.149).

Атаманюк Зоя Миколаївна, доктор філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (Одеса, Україна)

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В СОЦОКУЛЬТУРНОМУ АСПЕКТІ

Однією з центральних тем і відповідно проблем філософії освіти є взаємозв'язок між освітою і суспільством. Досвід теоретичної рефлексії цього проблемного поля в свою чергу свідчить про плідність інтеграції теоретичних зусиль соціальної філософії і філософії освіти. Особливо це торкається розгляду філософсько-освітніх проблем в сучасних ускладнених соціокультурних контекстах. На наднаціональному рівні ці контексти створюються суспільними трансформаціями постіндустріального зразка, глобалізаційними процесами, екологічними викликами, загостренням проблем війни і миру, гарантування дотримання прав людини і демократичних норм співіснування. Освіта – найважливіший соціальний інститут суспільства, з яким нерозривно пов'язаний як сам факт становлення людської цивілізації, так і всі наступні етапи її історичного генезису. Як зазначав Дж. Дьюї, «направляючи діяльність юних, суспільство визначає своє майбутнє» [2, с. 44]. Від наївних, спрощених і навіть примітивних форм до складних, ретельно і спеціально розроблених і постійно вдосконалюваних – такий багатовіковий шлях сфери освіти в просторі соціуму. На національному рівні описана вище контекстуальність ускладнюється через